

<https://doi.org/10.3176/hum.soc.sci.1963.1.01>

ÜHISKONDLIKE JA ISIKLIKE HUVIDE KOOSKÖLASTAMISE ALUSTEST KOLHOOSIDES

J. SEPP

Töö tasustamise erinevused riiklikus ja kooperatiivses sektoris

Sotsialistliku omanduse kahe vormi iseärasustest tulenevalt on töö tasustamine riiklikus ja kooperatiivses sektoris lahendatud erinevalt. Esimeses neist on töö tasustamise alused ja töötasu suurus fikseeritud riigi poolt ning riik garanteerib palga väljamaksmise ettenähtud korras ja suurus. Tootmisvahendite ja töö kõrgem ühistamisprintsip avaldub siin selles, et iga ettevõtte on teistest eraldatud ainult organisatsioonilises mõttes, mitte aga kui tootmisvahendite omanik. Ettevõtte kollektiiv töötab otseselt riikliku juhtimise ja kontrolli all ning iga töölise töö on otseselt osa ühiskondlikust tööst; toodetud produkt kuulub riigile ja tema jaotamine toimub kogu ühiskonna huvides. Isikliku tarbimisfondi suurus oleneb kogu ühiskonna tootlike jõudude arenemistasemest ja tööviljakusest. Töötasu väljamaksmine tagatakse vahendite ümberjaotamise teel eri tootmisharude ja eri ettevõtete vahel kogu üldrahvaliku sektori ulatuses.

Kooperatiivses sektoris on tootmisvahendid ja töö ühistatud ainult antud kollektiivi ulatuses, seega siis üldrahvaliku sektoriga võrreldes madalamal tasemel. Kooperatiivses sektoris on iga kolhoos täiesti iseseisev ka majanduslikult ning peab oma sissetulekutest katma kõik tootmiskulud, kindlustama töötasu väljamaksmise kollektiivi liikmetele ning eraldama vahendid ühistootmise edasiarendamiseks ja laiendamiseks. Tootmisvahendite ja töö madalam ühistamise tase kolhoosides väljendub ka selles, et kooperatiivse omandusvormi puhul on välistatud võimalus jaotada kolhooside puhastulu majanduslikult nõrgemate ja tugevamate kolhooside vahel kogu kooperatiivse sektori ulatuses.

Kooperatiivses sektoris, kus tootmisvahendid ning toodetud produkt kuulub antud kollektiivile, ei olene töötasu suurus vahetult kogu ühiskonna tootlike jõudude arenemistasemest ja tööviljakuse tasemest, vaid sellest, millise taseme need on saavutanud antud kollektiivis. Mida kõrgemal arenemistasemel on tootlikud jõud antud kolhoosis, seda tugevam on see kolhoos majanduslikult ja seda kõrgemaks kujuneb ka tema liikmete töötasu, kusjuures töötasu väljamaksmise ettenähtud suurus tagab kolhoosi juhtkond.

Et kolhoos saaks iseseisvalt majandada, tuleb luua teatavad tingimused, mis võimaldaksid koguda vahendeid akumulatsiooniks, katta kõik vajalikuks osutuvad tootmiskulud ning välja maksta kolhoosnikutele töötasu ühiskondlikult vajalikul tasemel. Kuidas üks või teine kolhoos neid objektiivseid tingimusi kasutab, oleneb põhiliselt subjektiivsetest teguritest, sellest, milline on tootmise organiseerimise ja juhtimise tase kolhoosis. Mida paremini on tootmine kolhoosis organiseeritud, mida kõrgemal on juhtimise tase kolhoosis, seda tugevam on kolhoos majanduslikult ja seda kõrgem on ka kolhoosnikute elatustase.

Vabariigi kolhooside majanduslik tugevnemine

Alates NLKP Keskkomitee 1953. aasta septembripleenumist on põllumajanduse arendamise küsimused korduvalt Keskkomitee pleenumite päevakorras olnud. Tänu neil pleenumitel vastuvõetud otsustele on kõrvaldatud tõkked kolhoosikorras peituvate reserve ärakasutamise ja põllumajandussaaduste külluse loomise teel. Sel eesmärgil tugevdati kolhooside ja kolhoosnikute materiaalse huvi printsiipi, muudeti põllumajandusliku tootmise planeerimise korda, reorganiseeriti masina-traktorijaamad, tõsteti 1958. aastal põllumajandussaaduste riiklikke kokkuostuhindu, alandati 1961. aastal kütteainete ja masinate tagavaraosade hindu, tehti soodustusi tulumaksu osas ning tõsteti 1962. aastal liha kokkuostuhindu. Kõige selle tulemusena on kolhoosid tugevnenud ning muutunud majanduslikult stabiilseteks.

Vaatamata sellele, et vabariigi kolhooside maafond viimastel aastatel seoses majanduslikult nõrgemate kolhooside sovhoosideks reorganiseerimisega vähenes, suurenes põllumajandussaaduste tootmine kolhoosides. Tootmise mahu ja kaubatoodangu kasv ühelt poolt ning põllumajandussaaduste kokkuostuhindade tõstmine teiselt poolt on loonud soodsad tingimused kolhooside rahaliste sissetulekute suurenemiseks, mis on kolhooside edasise arengu aluseks ja millest oleneb ka kolhoosnikute materiaalse heaolu tõus.

1961. aastal oli rahaline sissetulek vabariigi kolhoosides iga 100 hm² (hektari) põllumajandusliku maa kohta 8300 rubla, s. o. ligi 5 korda suurem kui 1953. aastal ja ligi 60% rohkem 1958. aastaga võrreldes.

Kolhooside ühistootmise aluseks on nende jagamatud fondid, kuhu kuuluvad tootmishooned, masinad, töö- ja produktiivloomad jne. Jagamatu fondi suurendamise tähtsamaks allikaks on iga-aastased eraldised rahalistest sissetulekute, mis näitavad järjekindlat tõusu. Näiteks 1958. aastal eraldati vabariigi kolhoosides jagamatusse fondi (koos amortisatsiooniga) 16,7% rahalistest sissetulekute, kuid 1961. aastal tõusis see juba 22,6%-le. Iga 100 hm² põllumajandusliku maa kohta jagamatusse fondi eraldatud vahendite hulk tõusis 885 rublalt 1958. aastal 1870 rublale 1961. aastal, s. o. enam kui 2,1-kordseks.

Jagamatusse fondi minevate eraldiste suurendamine on kolhoosidel võimaldanud tootmist laiendada, ehitada uusi ajakohaseid tootmishooneid, mehhaniseerida tootmisprotsesse jne.

Kolhooside majanduslik tugevnemine on võimaldanud tõsta ka kolhoosnikutele makstavat töötasu. Kui 1958. aastal eraldasid kolhoosid kolhoosnikute töötasuks 36,2% oma rahalistest sissetulekute, siis 1961. aastal kasutati selleks juba 41,8%. 1961. aastal maksti vabariigi kolhoosides tööpäeva kohta keskmiselt 2,31 rubla. Olulist osa etendas siin üleminek otsesele rahalisele töötasule. Seda moodust rakendanud kolhoosides oli tööpäeva tasu 1961. aastal 18% kõrgem kui normipäevade alusel töötavates kolhoosides.

Kui 1959. aastal kasutas rahalise töötasu süsteemi vaid ligi 16% vabariigi kolhoosidest, siis 1960. aastal oli neist rahalisele töötasule üle läinud 68%, 1961. aastal aga juba 86%. Seega on rahaline töötasu meie vabariigi kolhoosides kindlalt juurdunud ning 1962. aastal kasutasid normipäevade arvestamise süsteemi ainult mõned üksikud neist. Märnatavalt on vähenenud vabariigis ka selliste kolhooside arv, kus töötasu on väga madal. 1961. aastal näiteks oli vabariigis ainult 7 kolhoosi, kus tööpäeva kohta maksti alla 1 rubla, 48 kolhoosis oli tööpäeva tasu 1,0—1,5 rubla piirides. Töötasu üldise tõusuga on vähenenud ka suured erinevused temas üksikute kolhooside vahel.

Kolhooside majanduslik stabiliseerimine võimaldas üle minna kolhoosnikute avansseerimisele, mis on oluliseks teguriks nende materiaalse heaolu ja tööaktiivsuse tõstmisel. Kui enne NLKP Keskkomitee 1953. aasta septembripleenumit peaaegu ei esinenud kolhoosnikute avansseerimist, siis 1961. aastal ei olnud vabariigis kolhoosi, kus poleks töötasu jooksvalt välja makstud. Seejuures ligi 63% kolhoosidest tegi seda igal kuul, ja ainult 5,8% maksis kolm korda aastas.

Kolhoosnike materiaalse heaolu tõus oleneb täielikult kolhooside ühistootmise edasiarendamisest. Seejuures on tähtsaks küsimuseks, kuidas õigesti kooskõlastada kolhooside ühistootmise edasiarendamise huvid kolhoosnike isiklike huvidega, kuna selles oleneb kolhoosikorra arengu edasine edukus. Praegu on kolhooside ühistootmise ja kolhoosnike isiklike huvide õige kooskõlastamise kriteeriumiks rahaliste sissetulekute kasutamise struktuur, s. o. mitu protsenti rahalistest sissetulekutest läheb jagamatusse fondi, kolhoosnike töötasuks jne.

Meie vabariigi kolhoosides, kus töötasu on saavutanud juba küllalt kõrge taseme, tuleb töö tasustamise küsimuste lahendamisel lähtuda teistest seisukohtadest kui seal, kus töötasu veel madal on. Ajal, mil kolhoosid olid majanduslikult nõrgad ning sellest tulenevalt oli madal ka kolhoosnike töötasu, ei kerkinud tema ülemmäära küsimus päevakorrale. Praegu aga, millal kolhoosid on majanduslikult tugevnenud, tuleb lahendada küsimus, mida võtta aluseks kolhoosnike töötasu maksimaalse taseme määramisel, sest rahaliste sissetulekute kasutamise struktuuri järgi ei saa enam otsustada, kas kolhoosnike töötasu on vajalikul tasemel või mitte.

N. S. Hruštšov märkis NLKP Keskkomitee 1959. aasta detsembrileenumil: «Meil on vaja kehtestada kolhoosides töötasu maksmise niisugune kord, mis teeks võimatuks ülemäära kõrge, täiesti õigustamatu töötasu, kuid materiaalne ergutus peab jääma alles, et mitte võtta kolhoosnikutelt stiimulit ühistootmise edasiarendamiseks.»¹

Seejuures ei tohi kolhoosnike töötasu ette jõuda antud piirkonna tööliste palgatasemest, öeldakse sealsamas. NLKP programmis märgitakse, et «kolhooside eduka arenemise tingimuseks on **akumulatsiooni ja tarbimise** õige vahekord tulude jaotamisel. Kolhoosid ei saa areneda ilma oma ühiskondlike fondide — tootmis-, kindlustus- ja kultuurilis-elukondlike fondide — pideva suurendamiseta. Samal ajal peab igale kolhoosile olema kohustuslikuks reeglits suurendada kolhoosnike sissetulekuid ühismajapidamisest ja tõsta nende elatustaset vastavalt tööviljakuse kasvule.»²

Kogu rahvamajanduses, sealhulgas ka sovhoosides, on töötasu otseselt sõltuv tööviljakusest: mida kõrgem on tööviljakus, seda kõrgem on ka töötasu ja vastupidi. Kuni töötasu kolhoosides oli veel madal, ei olnud võimalik tema suuruse määramisel aluseks võtta tööviljakust, uues olukorras aga peab tööviljakus kujunema põhiliseks kriteeriumiks selle küsimuse lahendamisel, sest muidu võib majanduslikult tugevates kolhoosides töötasu piiramatult suurened, mis ei ole põhjendatud.

Seega kerkib ka kolhooside osas praktiliselt päevakorrale töötasu seostamine tööviljakuse tasemega. Sovhoosid kui riiklikud ettevõtted on kolhoosidele muu hulgas teatavasti eeskujuks nii maakõlvikute paremal ärakasutamisel kui ka töö organiseerimise parandamisel. Sovhoosides saavutatud tööviljakust ühe või teise saaduse tootmisel tulebki lugeda selleks tasemeks, mis on võimalik tootlike jõudude arengu antud etapil, neis makstava töötasu suuruses aga tuleb näha ühiskondlikult vajalikku töötasu taset antud tööviljakuse juures. Sellest peaksid lähtuma ka kolhoosid oma liikmete töö tasustamisel, kuna kolhoosnike töötasu vastavusest tööviljakuse tasemele oleneb kolhooside ühiskondlike ja kolhoosnike isiklike huvide õige kooskõlastamine.

Töötasu sõltuvus tööviljakusest sovhoosides ja kolhoosides

Objektiivne majandusseadus nõuab, et tööviljakuse kasv peab ennetama töötasu tõusu, sest ainult nii on tagatud vajalik akumulatsioon. Kolhoosides kui isemajandavates ettevõtetes tuleb lisaks sellele veel silmas pidada, et ka rahaliste sissetulekute kasv ennetaks töötasufondi kasvu, kuna vastasel korral ei jätkuks kolhoosil vahendeid tootmise laiendamiseks ja tema areng pidurduks.

Andmed näitavadki, et meie vabariigi sovhoosides kasvab tööviljakus kiiremini kui töötasu. Kolhoosides aga on tegemist vastupidise nähtusega: töötasu tõuseb kiiremini

¹ NLKP Keskkomitee 1959. aasta detsembrileenumi materjale. Tallinn, 1960, lk. 225.

² Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm. Tallinn, 1961, lk. 76.

kui tööviljakus. Ajavahemikul 1958—1960 kasvas kolhoosides tööviljakus näiteks piima tootmisel 16,2%, veiseliha tootmisel 26% ja sealiha tootmisel 29%, tööpäeva tasu aga suurenes samal ajal 28%. Võrreldes 1960. aastaga langes 1961. aastal kolhoosides tööviljakus tähtsamate loomakasvatussaaduste tootmisel, kuid keskmine tööpäeva tasu suurenes 9%. Samal ajal suurenesid kolhooside rahalised sissetulekud iga 100 hm² põllumajandusliku maa kohta ainult 3%. Seega suurenes kolhoosides töötasu ilma majandusliku baasita, mis võib kolhoosid viia finantsilistesse raskustesse. Kui võrrelda tööpäeva tasu ja tööviljakuse taset vabariigi sovhoosides ja kolhoosides, siis selgub, et kolhoosides on tööpäeva tasu juba peaaegu saavutanud ühiskondlikult vajaliku taseme, ja seda eriti 1961. aastal.

Selleks et välja selgitada tööpäeva tasu sõltuvust tööviljakusest, analüüsime 1960. aasta andmeid. (1961. aasta andmed ei anna sovhooside osas objektiivset ülevaadet, sest sama aasta IV kvartali alguses mindi neis üle uuele, suurendatud tariifimääradega töötasusüsteemile.) Kolhooside osas on võimalik kasutada samuti ainult 1960. aasta andmeid, kuna nimetatud aastal näitasid rahalisele töötasule üeläinud kolhoosid aastaaruande juurde kuulavas omahinna arvestamise tabelis tegelikult väljamakstud töötasu summa tootmisharude kaupa. 1961. aastal aga märkisid nad vaid töötasu summa, mis vastavalt kolhooside aastaaruande täitmise juhendile oli arvestatud sovhooside tööhinnete tasemel.

Kõnesolevatest andmetest selgus, et vabariigi sovhoosid kulutasid 1960. aastal 1 ts piima tootmiseks keskmiselt 0,99 tööpäeva, kusjuures tööpäeva tasu piimakarja hooldamisel oli 2,80 rubla. Kuid olenevalt erinevast tööviljakuse tasemest kujunes ka tööpäeva tasu erinevaks, millest annab ülevaate tabel 1.

Tabel 1

Töötasu sõltuvus tööviljakuse tasemest piima tootmisel vabariigi sovhoosides 1960. a.

Otseste tööpäevade kulu 1 ts piima kohta, keskmiselt grupis	Tööpäeva tasu lüpsikarja hooldamisel, rbl.	Töötasu 1 ts piima kohta, rbl.	Piimatoodang keskmiselt ühe lehma kohta, kg
0,81	3,22	2,61	3240
0,95	2,91	2,76	3030
1,04	2,68	2,78	2920
1,16	2,46	2,85	2700
1,25	2,36	2,95	2700
1,51	2,12	3,20	2520
Keskmine 0,99	2,80	2,77	2966

Tööviljakus omakorda oleneb lehmade produktiivsusest, laudatööde mehhaniseerimise ulatusest, töö organiseerimise tasemest jt. teguritest.

Nagu tabelist nähtub, kõigub tööpäeva tasu sovhoosides lüpsikarja hooldamisel 2,12 rublast 3,22 rublani. Koos tööviljakuse edasise tõusuga suureneb ka tasu. R. Pälsoni nimelises sovhoosis näiteks kulutati 1960. aastal 1 ts piima tootmiseks 0,57 tööpäeva ning tööpäeva tasu lüpsikarja hooldamisel oli 3,84 rbl. Vaatamata sellisele kõrgele tasule oli töötasu toodanguühiku, s. o. 1 ts piima kohta ainult 2,18 rbl. Et sovhoosides oleneb töötasu saavutatud tööviljakuse tasemest, kinnitavad ka 1961. aasta andmed. Sel aastal nimelt langes vabariigi sovhoosides tööviljakus (töökulu 1 ts piima kohta suurenes keskmiselt 1,03 tööpäevale), kusjuures tööpäeva tasu vähenes 2,76 rublale, vaatamata üleminekule uuele töötasusüsteemile.

Rahalist töötasu rakendanud kolhoosides kulutati 1960. aastal 1 ts piima tootmiseks keskmiselt 1,48 tööpäeva ning tööpäeva tasu lüpsikarja hooldamisel oli 2,17 rbl. Siinjuures tuleb märkida, et kolhooside ja sovhooside aastaaruannetes näidatud otsesed töö-

kulud toodanguühiku kohta ei ole omavahel võrreldavad, sest kogu töökulu jaotamine otseks ja kaudseks toimub sovhoosides ja kolhoosides erinevalt. Sovhoosides langeb kogu töökulust otseste töökulude arvele 53%, kolhoosides aga 69%. Et saada võrreldavaid andmeid, tuleb kolhooside aastaaruannetes toodanguühiku kohta näidatud otsesest töökulust arvestada ainult 79,8%. Kuigi eri tootmisharudes on otseste ja kaudsete töökulude osatähtsus mõnevõrra erinev, võib seda koefitsienti kasutada iga tootmisharu kohta.

Kui lähtuda ühtse meetodika alusel toodanguühiku kohta arvestatud töökulust, siis kulutasid rahalist töötasu rakendanud kolhoosid 1 ts piima tootmiseks 1,18 tööpäeva. Sellise töövõiljakuse juures oli tööpäeva tasu sovhoosides piimakarja hooldamisel 2,46 rubla, s. o. ligi 13% kõrgem kui rahalist tasu rakendavates kolhoosides. See näitab, et vabariigi kolhoosid ei suuda veel tagada lüpsjatele töötasu ühiskondlikult vajalikul tasemel. Kuid paljudes majanduslikult tugevamate kolhoosides, nagu endise Põltsamaa rajooni «Sõpruse», endise Vändra rajooni «Lembitu» jt., kus töövõiljakus ei ole veel saavutanud vajalikku taset, on töötasu tõusnud üle ühiskondlikult vajaliku taseme. Kõrgem töötasu on siin saavutatud sel teel, et ühiskondlikesse fondidesse eraldatakse vähem, töötasufondi aga küllaltki ohrtrasti summasid. «Sõpruse» kolhoosis näiteks maksti töötasudeks 46% rahalistest sissetulekutest.

Kuigi töötasu kolhoosides ei ole töövõiljakusest tegelikult nii sõltuv nagu sovhoosides, on siingi kõrgema töövõiljakuse taseme juures tööpäeva tasu üldiselt kõrgem. Olulist mõju töötasu tasemele kolhoosides avaldab seejuures rahaliste sissetulekute suurus. Näiteks kolhooside rühmas, kus 1 ts piima tootmiseks kulutati 1 tööpäev või vähem, oli tööpäeva tasu lüpsikarja hooldamisel 2,92 rbl., kolhoosides aga, kus selleks kulutati üle 2 tööpäeva, maksti tööpäeva eest ainult 1,60 rbl. Sealjuures said kõrgema töövõiljakusega kolhoosid rahalist sissetulekut iga 100 hm² põllumajandusliku maa kohta 11,9 tuh. rbl., madalama töövõiljakusega kolhoosid aga ainult 5,9 tuh. rbl.

Ka teistes sovhooside tootmisharudes on tööpäeva tasu otseses sõltuvuses töövõiljakusest. 1960. aasta andmete analüüs näitas, et veise-, lamba-, linnu- ning taimekasvatajate töötasu oli kolhoosides ühiskondlikult vajalikust tasemest veel madalam. Seatalitajate tööpäeva tasu aga oli kolhoosides mõnevõrra kõrgem kui sovhoosides sama töövõiljakuse juures. Sigade eluskaalu 1 ts juurdekasvu kohta kulutati vabariigi sovhoosides 1960. aastal 3,3 tööpäeva, kusjuures tööpäeva tasu oli keskmiselt 3,26 rbl. Rahalist töötasu rakendanud kolhoosides kulutati aga selleks keskmiselt 6,47 tööpäeva ning tööpäeva tasu oli keskmiselt 2,45 rbl. Sovhoosidega võrreldavalt andmeil kulutati kolhoosides sigade 1 ts eluskaalu juurdekasvu kohta 5,16 tööpäeva. Sellise töövõiljakuse juures oli tööpäeva tasu sovhoosides 2,30 rbl. Seega on kolhoosides seatalitajate tööpäeva tasu ligi 6% kõrgem kui sovhoosides, s. t. ületab ühiskondlikult vajaliku taseme.

Kuigi 1961. aasta andmete alusel ei ole võimalik kindlaks määrata tööpäeva tasu eri tootmisharudes, võib keskmise tööpäeva tasu tõusu alusel järeldada, et see suurenes ligikaudu sama palju igas tootmisharus. Sealjuures aga langes töövõiljakus tähtsamate loomakasvatussaaduste tootmisel. Seega jõudis töötasu kolhoosides 1961. aastal ühiskondlikult vajalikule tasemele juba üsna lähedale ning ületas seakasvatuse osas selle veelgi rohkem kui 1960. aastal. Vastupidi sovhoosidele, kus töövõiljakuse langusest tingituna tööpäeva tasu vähenes, esines kolhoosides töötasu suurenemine. Siinjuures tuleb märkida, et võrreldes 1959. aastaga suurenes töötasu kolhoosides väga kiiresti ka 1960. aastal, mis näitab, et viimastel aastatel on töötasu suurenemine toimunud siin ilma majandusliku baasita. Selle põhjuseks on asjaolu, et kolhoosides ei peeta töötasu määramisel silmas töövõiljakuse taset, sageli ka kolhoosi majanduslikku olukorda ning rahalisi sissetulekuid. See aga ei vasta kolhooside ühiskondlike ja kolhoosnikute isiklike huvide kooskõlastatud arenemise vajadusele.

Nagu nähtus sovhooside andmete analüüsist, on kõige madalama töövõiljakuse puhul igas tootmisharus tööpäeva maksimaalseks tasuks 2,10 rbl., mida tulebki lugeda ühiskondlikult vajalikuks maksimaalseks tööpäeva tasuks kõige madalama töövõiljakuse puhul. Sellest peaksid lähtuma ka kolhoosid ja mitte maksta tööpäeva eest üle 2,10 rbl.,

kuni otsene töökuulu aruande järgi on 1 ts piima kohta 1,9 või rohkem ja 1 ts noorloomade ning sigade kaaluübe kohta 7 või rohkem tööpäeva. Ainult siis, kui 1 ts piima tootmiseks kulub 1 või vähem ja noorloomade ning sigade 1 ts eluskaalu juurdekasvu saavutamiseks 4 või vähem tööpäeva, võib tööpäeva tasu vastavas tootmisharus tõusta 3 rublani või isegi üle selle, vastavalt tööviljakuse tasemele.

N. S. Hruštšov märkis NLKP Keskkomitee 1962. aasta märtsipleenumil: «Töö hindamisel peab kindlaks tingimuseks olema töökuulu vähenemine saaduste tootmisel. Oleks kasulik koostada erinevate piirkondade jaoks töökuulu normid toodangu tsentneri kohta, võttes aluseks eesrindlikes majandites saavutatud taseme.»³ Samal ajal tuleks kindlaks määrata ka töötasu suurus 1 tsentneri toodangu kohta. Sellega olekski lahendatud töötasu maksimaalse määra küsimus kolhoosides. Muidugi kehtiks see kolhooside kohta, kelle majanduslik olukord võimaldab sellist töötasu välja maksta. Majanduslikult nõrgemad kolhoosid, kus tööviljakus võib küll ettenähtud tasemel olla, kuid kelle majanduslik olukord ei võimalda nii kõrget töötasu maksta, kehtestagu endale jõukohased tööhinded.

Prægune olukord, kus kolhoosidel puudub kriteerium otsustamiseks, kas töökuulu ja töötasu toodanguühiku kohta on ühiskondlikult vajalikul tasemel, on viinud selleni, et tööviljakuse madala taseme juures ületab töötasu tihti selle taseme või jääb põhjendamatu madalamaks.

Põhiliseks teguriks kolhoosnikute töötasu kujunemisel jääb siiski kolhooside majanduslik arengutase. Mida tugevam on kolhoos majanduslikult, seda kõrgem on temas tööviljakus ning koos sellega ka kolhoosnikute töötasu. Seetõttu peab alati esikohal olema kolhooside ühismajapidamise tugevdamine ning alles seejärel kolhoosnikute töötasu suurendamine.

Akumulatsiooniks eraldatavate vahendite sõltuvus rahalistest sissetulekutest

Kuigi ühiskondlike ja isiklike huvide kooskõlastatud kolhoosides hinnatakse kolhooside rahaliste sissetulekute kasutamise struktuurist lähtudes, ei võimalda see veel otsustada, kas eraldised rahalistest sissetulekutest jagamatusse fondi on vajalikul tasemel või mitte. On ju erineva suurusega rahaliste sissetulekute puhul ühesuguse protsendi sisu täiesti erinev (vt. tab. 2).

Nagu tabelist näeme, ei ole rahaliste sissetulekute kasutamise struktuuris majanduslikult tugevate ja nõrkade kolhooside vahel olulisi erinevusi, suuresti erinevad aga tegeelikud eraldised. Nii oli tööpäeva tasu majanduslikult tugevates kolhoosides üle 2 korra kõrgem ja jagamatusse fondi eraldati 100 hm² põllumajandusliku maa kohta 5 korda rohkem vahendeid kui majanduslikult nõrkades kolhoosides. Ja kuigi majanduslikult tugevates kolhoosides kolhoosnikute töötasuks läks ainult 37,8% rahalistest sissetulekutest, ületas tööpäeva tasu ühiskondlikult vajaliku taseme, s. t. oli kõrgem kui sovhoosides sama tööviljakuse puhul. Ühiskondlikult vajaliku töötasu väljamaksmine oleks kindlustatud ka siis, kui töötasufondi eraldada vaid 30% rahalistest sissetulekutest.

On loomulik, et erineva majandusliku taseme juures on ka töötasufondi osatähtsus rahaliste sissetulekute võrreldes erinev. Majanduslikult tugevates kolhoosides, kus rahaline sissetulek 100 hm² põllumajandusliku maa kohta on üle 10 tuhande rubla, kindlustab töötasu väljamaksmise ühiskondlikult vajalikul tasemel töötasufond, kuhu kantakse 30—35% kolhoosi rahalistest sissetulekutest. On neid sissetulekuid aga 8,0—10,0 tuh. rbl., ei tohiks töötasufondi osatähtsus ületada 40%. Majanduslikult nõrgemates kolhoosides, kus sissetulek 100 hm² põllumajandusliku maa kohta langeb alla 7,0 tuhande rbl., on kolhoosnikute materiaalse huvi tõstmise seisukohalt ajutiselt paratamatu, et töötasufondi kantakse mõnevõrra rohkem, kuid ka sel puhul ei tohiks see tõusta üle 45% raha-

³ Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee 1962. aasta märtsipleenumi materjale. Tallinn, 1962, lk. 83.

Tabel 2

Rahaliste sissetulekute mõju eraldiste suurusele vaatlusalustes kolhoosides 1960. a.

	Majanduslikult tugevates kolhoosides	Majanduslikult nõrkades kolhoosides
Rahaline sissetulek 100 ha põllumajandusliku maa kohta, rbl.	16 900	4900
Eraldised rahalistest sissetulekutest, %-des		
a) tootmisvajadusteks, ilma amortisatsioonita	21,0	27,3
b) amortisatsiooniks	4,7	7,3
c) ühiskondlikesse fondidesse sellest jagamatusse fondi	21,5	13,3
d) kolhoosnikute töötasuks	16,5	11,4
Tööpäeva tasu, rbl.	37,8	35,6
Tööpäeva tasu, rbl.	3,0	1,45
Eraldised jagamatu fondi täiendamiseks 100 hm ² põllumajandusliku maa kohta, rbl.	2800	560

listest sissetulekutest. Kolhooside rahaliste sissetulekute edasisel suurenemisel peab töötasufondi kantavate vahendite osatähtsus veelgi vähenema.

Seega tuleb kolhooside rahaliste sissetulekute kasutamise struktuuri analüüsida alati seoses tööpäeva tasu suurusega. Kui tööviljakus ja töötasu kolhoosides on sovhoosidega ühel tasemel ning kolhoosi majanduslik olukord võimaldab töötasu sellisel tasemel välja maksta, tuleb rahaliste sissetulekute jaotamisel neid kõigepealt kanda töötasufondi ulatuses, mis kindlustab töötasu väljamaksmise ühiskondlikult vajalikul tasemel, ülejäänud vahendid (peale kulutuste tootmisvajadusteks) aga suunata kolhoosi ühiskondlike tootmis- ja tarbimisfondide täiendamiseks.

Majanduslikult nõrgemates kolhoosides, kus rahalisi sissetulekuid on vähe, jäävad eraldised jagamatu fondi täiendamiseks väikesteks, seetõttu jääb madalaks ka tööpäeva tasu, olgugi et eraldiste protsent rahalistest sissetulekutest on küllaltki kõrge. Majanduslikult nõrkades kolhoosides läheb tunduv osa vahendeist vaid kulunud tootmisvahendite asendamiseks, mis ei võimalda tootmist vajalikul määral laiendada. Majanduslikult tugevates kolhoosides eraldati jagamatusse fondi 3,5 korda rohkem vahendeid kui amortisatsiooniks, majanduslikult nõrkades kolhoosides aga olid need summad ainult 1,5 korda suuremad kui kulunud tootmisvahendite asendamiseks minevad.

Kuid ka jagamatusse fondi kantavate eraldiste suurus pole määratav protsendiga rahalistest sissetulekutest. Edaspidi tuleb siin lähtuda eraldiste suurusest põllumajandusliku maa pinnauhiku kohta. Kuni meie vabariigis pole põllumajanduslikud kõlvikud boniteeritud, tuleb selleks kasutada kultuurpinna ühiku mõistet, kusjuures põllumaa tuleb arvestada koefitsiendiga 1, muud kõlvikud aga 0,213. Olenevalt tootmise intensiivsusest on tootmise laiendamiseks minevate vahendite hulk erinev. Seepärast tuleks kolhoosidele kehtestada normatiivid, mis fikseeriksid jagamatu fondi täiendamiseks eraldatavate vahendite hulga kultuurpinna ühiku kohta ning kindlustaksid normaalse laiendatud taastootmise erineva intensiivsuse puhul.

On mõistetav, et majanduslikult nõrgad kolhoosid ei suuda tootmist omavahendite arvel normaalselt laiendada ning samal ajal tõsta kolhoosnikute töötasu. Seepärast tuleb neile anda senisest rohkem laenu kapitaalvahetusteks ning jooksvateks tootmisvajadusteks. Laenude laialdasem kasutamine nõrgemates kolhoosides (tugevamate kolhooside arvel) peab kujunema otsustavaks teguriks tootmise laiendamiseks vajalike kapitalvahetuste suurendamisel, mis omakorda võimaldab kiiremini tõsta ka kolhoosnikute töötasu. NLKP programm näeb ette, et «kolhoosidel peavad olema ühetaolisemad tulude

suurendamise majanduslikud tingimused, mis arvestaksid eri tsoonide looduslike ja majanduslike iseärasusi ning samuti tsoonisisesid iseärasusi, selleks et kogu kolhoosisüsteemi ulatuses järjekindlamalt ellu viia printsiipi — võrdne tasu võrdse töö eest».⁴

Vabariigi kolhooside majandusliku taseme võrdsustamisel tuleb senisest suuremat tähelepanu osutada just laenude diferentseerimisele kolhooside majandusliku taseme järgi, kuna laenude andmine majanduslikult tugevatele kolhoosidele võib põhjustada riigi kõrge töötasu tõstmist. 1961. aastal näiteks ei olnud laenude andmine kuidagi põhjendatud sellistele majanduslikult tugevatele rajoonidele nagu Abja, Valga, Viljandi ning endise Väike-Maarja, kus tööpäeva tasu oli tunduvalt kõrgem vabariigi kolhooside keskmisest. Rohkem laenu kapitaalvahetusteks tuleks anda Lääne-Eesti kolhoosidele, kes tootmise põhivahenditega on tunduvalt halvemini varustatud ning kel iga-aastastest eraldistest jagamatu fondi täiendamiseks ei piisa, enamik maid aga parandust vajab.

Nagu märgitud, suurenes meie vabariigi kolhoosides keskmiselt tööpäeva tasu kiiremini kui rahalised sissetulekud. Kuigi eraldised jagamatusse fondi kolhooside keskmisena 1961. aastal 1960. aastaga võrreldes ei vähenenud, toimus vähenemine mõnes rajoonis siiski. Nii näiteks vähenesid eraldised jagamatusse fondi Tartu, Põltsamaa, Hiiu- ja endise Keila rajooni ning Kohtla-Järve linnapiirkonna kolhoosides, samal ajal aga suurenes neis töötasu. See näitab, et kõnesolevates kolhoosides ei kantud hoolt ühistootmise ja kolhoosnikute isiklike huvide kooskõlastatud arendamise eest.

Kuna paljudes kolhoosides ja vabariigis keskmiselt on töötasu viimaste aastate jooksul kiiresti tõusnud ning ennetanud rahaliste sissetulekute ja tööviljakuse kasvu, siis ei tohiks ta enam eriti kiiresti suureneeda, seda enam et eraldised jagamatusse fondi on samal ajal suurenenud aeglasemalt. Ülesanne seisab selles, et rahaliste sissetulekute suurendamise ja tööviljakuse tõstmisega luua kindlad majanduslikud alused praeguse töötasu stabiilseks väljamaksmiseks ja kooskõlastada kolhooside ühistootmise edasiarendamine kolhoosnikute isiklike huvidega. Samuti tuleb tunduvalt suuremat tähelepanu osutada töötasu reservfondi loomisele, mis kindlustaks töötasu väljamaksmise juba saavutatud tasemel. Eriti soodsad tingimused rahaliste sissetulekute suurendamiseks on loodud liha ja piima kokkuostuhindade tõstmisega. On loomulik, et need kolhoosid, kes ülemäära kõrge töötasu tõttu on sattunud finantsilistesse raskustesse, kasutaks hindade tõstmise tulemusena laekuvad summad kolhoosi majanduslikuks stabiliseerimiseks.

Ühiskondlike tarbimisfondide osa kolhoosnikute materiaalse heaolu tõus

Peale individuaalse tarbimisfondi, mis jaotatakse kolhoosnikute vahel vastavalt töö järgi, kasvab kolhoosnikute materiaalne heaolu veel kolhooside ühiskondlike tarbimisfondide arvel. Viimaste aastate jooksul on ühiskondlike tarbimisfondide osatähtsus väga kiiresti suurenenud. Kui vabariigi kolhoosid 1958. aastal eraldasid ühiskondlikesse tarbimisfondidesse (peale jagamatu fondi) 2,4% oma rahalistest sissetulekutest, siis 1961. aastal tõusid need eraldised 3,8%-le. 1961. aastal olid eraldised teistesse ühiskondlikesse fondidesse ligi 2,2, sealhulgas kolhoosnikute abistamis- ja pensionifondi ligi 10 korda suuremad kui 1958. aastal.

Samal ajal kui vabariigi kolhoosides 1961. aastal ühiskondlikesse fondidesse eraldati keskmiselt 3,8% rahalistest sissetulekutest, eraldasid Põltsamaa rajooni kolhoosid selleks ainult 2,2%, Rapla rajooni kolhoosid 2,6% ja Abja rajooni kolhoosid 3,3%. Alla oma võimalusi eraldasid summasid teistesse ühiskondlikesse fondidesse Viljandi ja Paide rajooni kolhoosid. See oli tingitud asjaolust, et nende rajoonide kolhoosides oli töötasu vajalikust kõrgem. Kõige rohkem eraldasid 1961. aastal vahendeid teistesse ühiskondlikesse fondidesse Rakvere ja Harju rajooni kolhoosid, nimelt 6,2%. Ka Elva ja Valga rajooni kolhoosides olid eraldised keskmisest suuremad. On loomulik, et ühiskondlike

⁴ Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm. Tallinn, 1961, lk. 76 ja 77.

tarbimisfondide täiendamine peab toimuma vastavalt kolhooside majanduslikule kandevõimele. Ei või lubada, nagu märkis N. S. Hruštšov NLKP Keskkomitee 1962. aasta märtsipileenumil, et osa kolhoose moodustab fonde kolhoosnike töötasu vähendamise arvel. Ainult siis, kui töötasu kolhoosis on juba vajalikul tasemel, on õige suuremat tähelepanu osutada ühiskondlikele tarbimisfondidele.

Kui majanduslikult nõrgemates kolhoosides pole praegu veel võimalik ühiskondlikke tarbimisfonde eriti suurendada ja peamine tähelepanu tuleb pöörata kolhoosnike individuaalse töötasu tõstmisele, siis majanduslikult tugevamates kolhoosides tuleks forsseerida just ühiskondlike tarbimisfondide suurendamist, sest kolhoosnike individuaalne tarbimisfond on juba kujunenud enam-vähem piisavaks. Kommunistliku ühiskonna ülesehitamise ajajärgul suurenevad ühiskondlikud tarbimisfondid kiiremini kui individuaalne tarbimisfond. Seepärast tuleb nendes kolhoosides, kus töötasu on juba saavutanud ühiskondlikult vajaliku taseme, edaspidi individuaalset töötasufondi mitte eriti suurendada, vaid kõik vabad vahendid suunata ühiskondlikesse tarbimisfondidesse (sööklate, lasteasutuste, kommunaalasutuste, kultuuriasutuste rajamiseks, kolhoosikeskuste väljaehitamiseks jne.). Ainult nende kahe tarbimisfondi (s. o. kolhoosnike isikliku ja kolhooside ühiskondlike tarbimisfondide) arvel on võimalik kolhoosnike vajadused täielikult rahuldada, mis loob lõppkokkuvõttes alused üleminekuks kommunistlikule jaotusprintsibile.

Esialgu peavad ühiskondlikud tarbimisfondid suurenema ühe kolhoosi ulatuses, kuid edaspidi, koos tootlike jõudude arenemisega kolhoosides, väljuvad nad ühe kolhoosi raamest ning hakkavad kujunema kolhoosidevahelisteks ühiskondlikeks tarbimisfondideks.

Nendest seisukohtadest peaksidki kolhoosid lähtuma oma rahaliste sissetulekute kasutamisel, et üheaegselt oleksid rahuldatud üldrahvalikud, kolhooside ühistootmise laiendamise ja kolhooside ühiskondlike tarbimisfondide suurendamise ning kolhoosnike individuaalse tarbimisfondi vajadused.

Eesti NSV Teaduste Akadeemia
Majanduse Instituut

Saabus toimetusse
23. X 1962

ОБ ОСНОВАХ СОЧЕТАНИЯ ОБЩЕСТВЕННЫХ И ЛИЧНЫХ ИНТЕРЕСОВ В КОЛХОЗАХ

Я. Сепп

Резюме

В кооперативном секторе, где средства производства и произведенная продукция принадлежат данному коллективу, размер оплаты труда не зависит непосредственно от уровня развития производительных сил и производительности труда всего общества в целом, но от того, на каком уровне они находятся в данном коллективе. Оплату же труда в предусмотренном размере обеспечивает руководство данного колхоза.

Особенно за последние годы колхозы республики в экономическом отношении значительно окрепли. Например, в 1961 г. денежные доходы колхозов на каждые 100 га (сельскохозяйственных угодий составили 8300 рублей, т. е. на 60% больше, чем в 1958 г. Наряду с ростом денежных доходов увеличились и отчисления в неделимый фонд. Если в 1958 году в колхозах республики в неделимый фонд (вместе с амортизацией) было отчислено 16,7% денежных доходов, то в 1961 году уже 22,6%. На каждые 100 га земельных угодий отчисленные в неделимый фонд средства увеличились с 855 рублей в 1958 году до 1870 рублей в 1961 году, т. е. почти в 2,1 раза.

Подъем экономики колхозов позволил повысить и оплату труда колхозников. В 1958 году колхозы отчислили в фонд оплаты труда 36,2% своих денежных доходов, в 1961 же году — 41,8%. В 1961 году в колхозах республики платили за один рабочий день в среднем 2,31 рубля. Важную роль в повышении оплаты труда сыграл переход на прямую денежную оплату. В колхозах, внедривших денежную оплату труда,

оплата в 1961 году была на 18% выше, чем в колхозах, работавших на основе трудодней. Если в 1959 году система денежной оплаты труда применялась лишь приблизительно в 16% колхозом республики, то в 1960 году на денежную оплату перешло 68%, а в 1961 году уже 86% колхозов. Таким образом, денежную оплату труда внедрили уже почти все колхозы республики, и в 1962 году система начисления по трудодням применялась лишь в отдельных колхозах.

Так как в республике оплата труда колхозников уже достигла достаточно высокого уровня, то было бы неправильно судить о сочетании их общественных и личных интересов, исходя из структуры использования в колхозах денежных доходов.

В народном хозяйстве, также и в совхозах, оплата труда зависит непосредственно от производительности труда: чем выше производительность труда, тем выше и оплата труда, и наоборот. В то время, когда оплата труда в колхозах была еще низкой, невозможно было ставить ее размеры в зависимость от производительности труда, в новых же условиях производительность труда должна стать основным критерием при определении величины оплаты труда. Без этого оплата труда в экономически крепких колхозах может неограниченно возрастать, что является неоправданным в экономическом отношении.

Производительность труда, достигнутая в совхозах при производстве того или иного продукта, является тем уровнем, который можно достигнуть на данном этапе развития производительных сил. В размере же выплачиваемой рабочим совхоза зарплате следует усматривать уровень общественно необходимой заработной платы при данной производительности труда. Из этого принципа должны исходить и колхозы при оплате труда колхозников, так как от соответствия оплаты членов колхоза уровню производительности труда зависит и правильное сочетание общественных интересов колхозов и личных интересов колхозников.

По данным 1960 года, в совхозах республики при производстве 1 ц молока затрачивали в среднем 0,99 рабочего дня, причем оплата рабочего дня по уходу за молочным стадом составляла 2,80 рубля. В тех же совхозах, где на производство 1 ц молока затрачивалось 0,81 рабочего дня, оплата за рабочий день возросла до 3,22 рубля. В колхозах, перешедших на денежную оплату труда, на производство 1 ц молока затрачивалось 1,48 рабочего дня, причем оплата рабочего дня составляла 2,17 рубля. Если приведенные в годовых отчетах совхозов и колхозов данные в части прямых затрат труда на единицу продукции сделать сопоставимыми, т. е. учесть показанную в годовых отчетах колхозов прямую затрату труда на единицу продукции в размере лишь 79,8%, то получится, что в колхозах, применяющих денежную оплату труда, на производство 1 ц молока затрачивалось 1,18 рабочего дня. При такой производительности труда оплата рабочего дня по уходу за молочным стадом в совхозах составляла 2,46 рубля, т. е. почти на 13% выше, чем в колхозах, перешедших на денежную оплату труда. Таким образом, можно констатировать, что оплата труда по уходу за скотом находится в наших колхозах ниже общественно необходимого уровня.

Как показывает анализ данных за 1960 год, оплата труда по уходу за молодняком крупного рогатого скота, в птицеводстве и растениеводстве в колхозах не достигла общественно необходимого уровня. В то же время оплата рабочего дня в свиноводстве была в колхозах на 6% выше, чем в совхозах при той же производительности труда.

Несмотря на снижение производительности труда в 1961 году по сравнению с 1960 годом, оплата рабочего дня в колхозах повысилась на 9% и приблизилась к общественно необходимому уровню, у свиноводов же еще больше превысила этот уровень. Оплата стала быстро повышаться уже в 1960 году. Это показывает, что в колхозах в течение последних лет рост оплаты труда опережал рост производительности труда.

Очевидно, что в колхозах при определении оплаты труда не всегда учитывается уровень производительности труда и часто не принимаются во внимание также полученные денежные доходы и изменения в их поступлении.

В совхозах при самой низкой производительности труда максимальная оплата рабочего дня составляет 2,1 рубля; что следует принять за общественно необходимую максимальную оплату рабочего дня при самой низкой производительности труда. Этого должны придерживаться колхозы с самой низкой производительностью труда и принимать меры, чтобы оплата рабочего дня не превышала указанного предела.

Чтобы колхозы могли решать, находятся ли оплата и производительность труда на должном уровне, им следует установить плановые нормативы затраты труда и его оплаты на единицу произведенной продукции, исходя из уровня, достигнутого в передовых хозяйствах.

Для решения вопроса о том, являются ли достаточными отчисления в неделимый фонд, необходимо установить их размер на единицу земельной площади. До тех пор, пока в республике не будет произведена бонитировка сельскохозяйственных угодий, придется пользоваться понятием культурной площади.

Для колхозов следует ввести нормативы размеров средств на единицу культурной площади, которые обеспечивали бы нормальное расширенное воспроизводство при его различной интенсивности.

Но экономически слабые колхозы не в состоянии за счет собственных средств нормально расширять производство и одновременно повышать оплату труда колхозников. В то время как в экономически крепких колхозах в неделимый фонд отчислили 3,5 раза больше средств, чем на амортизацию, в слабых колхозах средства, начисленные на расширение производства, были в 1,5 раза больше, чем на возмещение изношенных средств производства. Поэтому слабым колхозам следует предоставлять более крупные ссуды на капиталовложение и текущие производственные нужды.

При анализе структуры использования денежных доходов необходимо всегда учитывать величину оплаты рабочего дня и размеры средств, отчисляемых на пополнение неделимого фонда на единицу земельной площади.

Если производительность и оплата труда в колхозах будет на одном уровне с совхозами и экономическое состояние колхоза позволит производить оплату рабочего дня в таком размере, то при распределении денежных доходов за основу следует взять фонд оплаты труда в размере, обеспечивающем выплату заработка на общественно необходимом уровне, остальные же средства (кроме расходов на производственные нужды) направлять на пополнение общественных производственных фондов и фондов потребления.

*Институт экономики
Академии наук Эстонской ССР*

Поступила в редакцию
23. X 1962

GRUNDLAGEN ZUR KOORDINIERUNG DER GESELLSCHAFTLICHEN UND DER PERSÖNLICHEN INTERESSEN IN DEN KOLCHOSEN

J. Sepp

Zusammenfassung

Im genossenschaftlichen Sektor, wo Produktionsmittel und Produkt dem Kollektiv gehören, hängt die Grösse des Arbeitsentgelts nicht unmittelbar vom Entwicklungsniveau der Produktivkräfte und von der Arbeitsproduktivität in der ganzen Gesellschaft ab, sondern davon, wie hoch dieses Niveau im betreffenden Kollektiv ist. Die Leitung des Kolchos garantiert aber die Zahlung des Arbeitsentgelts im vorgesehenen Umfang.

Die Kolchose unserer Republik sind namentlich in den letzteren Jahren wirtschaftlich bedeutend erstarbt. So betragen z. B. in 1961 die Geldeinkünfte der Kolchose 8300 Rubel je 100 hm² (ha) landwirtschaftliches Nutzland, d. h. um 60 Prozent mehr als in 1958. Mit dem Wachstum der Geldeinkünfte wachsen auch die dem unteilbaren Fonds zugeführten Mittel. Wurden 1958 in den Kolchosen der Republik 16,7 Prozent der Geldeinkünfte (samt Amortisation) dem unteilbaren Fonds zugeführt, so betrug dieser Satz in 1961 bereits 22,6. Je 100 hm² (ha) landwirtschaftliches Nutzland stieg der Wert der dem unteilbaren Fonds zugeführten Mittel von 885 Rubel in 1958 auf 1870 Rubel in 1961, d. h. etwa 2,1mal.

Die wirtschaftliche Erstarbung der Kolchose ermöglichte es auch, das Arbeitsentgelt der Kollektivbauern zu steigern. 1958 wurden 36,2 Prozent der Geldeinkünfte der Kolchose als Arbeitsentgelt ausgezahlt, 1961 aber schon 41,8 Prozent. Im Jahre 1961 wurden in den Kolchosen der Republik durchschnittlich 2,31 Rubel je Arbeitstag gezahlt. Der Übergang zur unmittelbaren Geldentlohnung trug zur Steigerung des Arbeitsentgelts wesentlich bei. In den die Geldentlohnung anwendenden Kolchosen war das tägliche Arbeitsentgelt im Jahre 1961 um 18 Prozent höher als in den auf Grund der Arbeitseinheiten arbeitenden Kolchosen. Wandten 1959 bloss etwa 16% aller Kolchose der Republik das Geldentlohnungssystem an, so war 1960 der entsprechende Satz 68, 1961 aber bereits 86. Somit ist die Geldentlohnung in unseren Kolchosen fest eingebürgert; 1962 galt das System der Arbeitseinheiten nur noch in einzelnen Wirtschaften.

Da das Arbeitsentgelt der Kollektivbauern in unserer Republik schon recht hoch ist, so scheint es nicht mehr richtig, die Koordinierung der gesellschaftlichen Produktion und

der persönlichen Interessen der Bauern danach zu beurteilen, welcher Struktur gemäss die Geldeinkünfte der Kolchose verwendet werden.

In der ganzen Volkswirtschaft, darunter auch in den Sowchosen, hängt das Arbeitsentgelt direkt von der Arbeitsproduktivität ab: je höher oder niedriger die Arbeitsproduktivität, desto höher oder niedriger das Arbeitsentgelt. Als das Arbeitsentgelt in den Kolchosen noch niedrig stand, war es hier nicht möglich, seine Höhe von der Arbeitsproduktivität abhängig zu machen; in der gegenwärtigen Lage aber muss die Arbeitsproduktivität bei der Bestimmung der Höhe des Arbeitsentgelts das grundlegende Kriterium darstellen. Sonst könnte das Arbeitsentgelt in den wirtschaftlich starken Kolchosen schrankenlos steigen, was ökonomisch nicht begründet ist.

Die in den Sowchosen erlangte Arbeitsproduktivität bei der Erzeugung des einen oder des anderen Artikels muss als das Niveau gelten, das in der betreffenden Entwicklungsetappe der produktiven Kräfte erreicht werden kann; die Höhe des von den Sowchosen gezahlten Arbeitsentgelts aber ist als das bei der gegebenen Arbeitsproduktivität gesellschaftlich notwendige Niveau des Arbeitsentgelts zu betrachten. Davon sollten auch die Kolchose bei der Entlohnung der Arbeit ihrer Mitglieder ausgehen, da es ja die Übereinstimmung dieser Entlohnung mit dem Niveau der Arbeitsproduktivität ist, wovon auch das angemessene Verhältnis zwischen den gesellschaftlichen Interessen des Kolchos und den persönlichen Interessen seiner Mitglieder abhängt.

Laut den Angaben des Jahres 1960 kostete in den Sowchosen der Republik die Erzeugung 1 Doppelzentners Milch durchschnittlich 0,99 Arbeitstage, wobei das Entgelt in der Milchviehzucht 2,8 Rubel pro Tag betrug. In einer Gruppe von Sowchosen, wo dieselbe Arbeit 0,81 Tage kostete, stieg das tägliche Arbeitsentgelt auf 3,22 Rubel. In den das System der Geldentlohnung anwendenden Kolchosen aber wurden für dieselbe Arbeit 1,48 Tage gebraucht und die tägliche Entlohnung war 2,17 Rubel. Machen wir die in den Jahresberichten der Sowchose und Kolchose gebrachten Angaben — was den direkten Arbeitsaufwand je Produktionseinheit anbetrifft — vergleichbar, d. h. nehmen wir diesen Aufwand für die Kolchose bloss im Umfang von 79,8%, so brauchten die geldentlohnenden Kolchose für die Erzeugung 1 Doppelzentners Milch 1,18 Arbeitstage. Bei einer solchen Arbeitsproduktivität war das tägliche Arbeitsentgelt in den Sowchosen bei der Pflege des Milchviehs 2,46 Rubel, d. h. um etwa 13% mehr als in den geldentlohnenden Kolchosen. Wir können also feststellen, dass die Pflege des Milchviehs in unseren Kolchosen im allgemeinen noch unter dem gesellschaftlich notwendigen Niveau entlohnt wird.

Aus der Analyse der Angaben für 1960 ist ersichtlich, dass auch in der Fleischvieh- und Geflügelzucht, sowie im Anbau landwirtschaftlicher Nutzpflanzen die Entlohnung unserer Kolchosbauern das gesellschaftlich notwendige Niveau nicht erreichte. Das Arbeitsentgelt der Schweinezüchter dagegen war in den Kolchosen um 6% höher als in den Sowchosen der gleichen Arbeitsproduktivität.

Ogleich die Arbeitsproduktivität in 1961 dem Jahre 1960 gegenüber gesunken war, wuchs das tägliche Arbeitsentgelt in den Kolchosen um 9%, kam also dem gesellschaftlich notwendigen Niveau ziemlich nahe; in der Schweinezucht aber übertraf es das letztere. Auch schon in 1960 war das Arbeitsentgelt sehr schnell gewachsen. Daraus ist zu ersehen, dass das Arbeitsentgelt der Kolchosmitglieder in den letzteren Jahren ohne ökonomischen Grund anwuchs. Bei der Bestimmung des Arbeitsentgelts fassen die Kolchose das Niveau der Arbeitsproduktivität offensichtlich nicht ins Auge, des öfteren aber auch nicht die Geldeinkünfte und deren Veränderungen.

In den Sowchosen ist bei der niedrigsten Arbeitsproduktivität das maximale Arbeitsentgelt 2,1 Rubel täglich, was bei der niedrigsten Arbeitsproduktivität als das gesellschaftlich notwendige maximale Tagesentgelt angenommen werden muss. Diejenigen Kolchose, wo die Arbeitsproduktivität am niedrigsten ist, sollten sich daran halten und acht geben, dass das tägliche Arbeitsentgelt diese Grenze nicht überschreitet.

Damit es den Kolchosen möglich werde, zu entscheiden, ob ihre Arbeitsproduktivität und ihr Arbeitsentgelt auf der angemessenen Höhe stehen, sollten auf Grund des von fortschrittlichen Wirtschaften erreichten Niveaus planmässige Normen für den Arbeitsaufwand und das Arbeitsentgelt je Produktionseinheit aufgestellt werden.

Um zu entscheiden, ob die dem unteilbaren Fonds zugeführten Mittel ausreichend sind, sollte ihr Wert je Flächeneinheit landwirtschaftlichen Nutzlandes festgesetzt werden. Solange innerhalb der Republik noch keine Bonitierung des landwirtschaftlichen Nutzlandes durchgeführt worden ist, muss hier der Begriff der Kulturlandeneinheit aushelfen.

Die Kolchose sollten Normative festgesetzt bekommen, die den Wert der zur Ergänzung des unteilbaren Fonds abgesonderten Mittel je Kulturlandeneinheit fixierten und bei abweichender Intensität die normale erweiterte Reproduktion sicherten.

Wirtschaftlich schwache Kolchose sind indessen nicht fähig, die Produktion mit eigenen Mitteln normal zu erweitern und gleichzeitig das Arbeitsentgelt der Kolchosbauern zu steigern. Während in den wirtschaftlich starken Kolchosen dem unteilbaren

Fonds 3,5mal mehr Mittel zugeführt wurden als für Amortisation, war in den wirtschaftlich schwachen Kolchosen der Wert der für die Erweiterung der Produktion bestimmten Mittel 1,5mal grösser als der Wert der für den Ersatz verbrauchter Produktionsmittel bestimmten. Deswegen sollten die schwächeren Kolchose für Investitionszwecke und laufende Produktionsbedürfnisse mehr geliehene Mittel zugeteilt bekommen als es bisher der Fall war.

Was die Struktur der Verwendung der Geldeinkünfte betrifft, so müssen die Kolchose bei deren Analyse stets die Höhe des täglichen Arbeitsentgelts in Betracht ziehen, gleichwie den Wert der dem unteilbaren Fonds zugeführten Mittel je Flächeneinheit. Sind Arbeitsproduktivität und Arbeitsentgelt in den Kolchosen so hoch wie in den Sowchosen und erlaubt die wirtschaftliche Lage des Kolchos, das Arbeitsentgelt auf diesem Niveau zu zahlen, so ist bei der Verwendung der Geldeinkünfte der Lohnfonds in dem Umfange als Grundlage zu nehmen, der die Zahlung des gesellschaftlich notwendigen Arbeitsentgelts sichert, der Rest der Geldmittel aber ist (nach Befriedigung der Produktionsbedürfnisse) für die Ergänzung der gesellschaftlichen Produktions- und Konsumtionsfonds des Kolchos zu gebrauchen.

*Institut für Ökonomie
der Akademie der Wissenschaften der Estnischen SSR*

Eingegangen
am 23. Okt. 1962